

Sisäministeriö
Kirjaamo
kirjaamo.sm@govsec.fi

Sisäministeriön lausumapyyntö 15.3.2022 VN/6121/2021-SM-25

HAK; Hätäkeskuslaitoksen lausunto hätäkeskustoiminnasta annetun lain uudistamislunnonksesta

Lain muutoksen tarve

Henkilötietojen käsittelyyn liittyvät säännökset ovat kehittyneet nopeasti nykyisen hätäkeskustoiminnasta annetun lain (jäljempänä HäL) voimassaolon aikana. Myös Hätäkeskuslaitoksen tehtävät ovat olleet valtionhallinnon tehostamisen ja toimintaympäristön muuttumisen johdosta kehityksen kohteena. Lisäksi hätäkeskustoimintaan osallistuvien viranomaisten toiminnan kehittäminen edellyttää tiettyjen kysymysten käsittelyä lain tasolla.

Onkin kiistatta perusteltua, että HäL:a uudistetaan.

Luonnoksen arviointia eri näkökulmista

Strateginen näkökulma

Hätäkeskustoiminnan strategian mukaan hätäkeskustoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä tulee uudistaa ottaen huomioon vahvistetut strategiset linjaukset ja mahdollistamalla niiden toteuttaminen. Lakiluonnos täyttää pääosin nämä vaatimukset. Useimmat tavoitteista ovat viranomaisten yhteistyöllä toteutettavia, eivätkä ne edellytä lainsäädännön muuttamista.

Hätäkeskuslaitoksen strategia sisältää lähinnä toiminnallisia tavoitteita, jotka eivät edellytä lain muuttamista.

Lakiluonnoksen perusteella Hätäkeskuslaitoksen muut tehtävät saatetaan osaksi oikeudellista sääntelyä ja linjataan mahdollisten tulevien tehtävien hyväksymismenettely. Tämä tuo selkeyttä ja pitkäjännitteisyyttä tilanteeseen.

Toiminnallinen näkökulma

Lakiluonnoksessa ei esitetä muutettavaksi viranomaisten roolia hätäkeskustoiminnassa. Nykyinen työnjako on todettu käytännössä toimivaksi. Luonnoksessa esitetyillä muutoksilla pyritäänkin kehittämään hätäkeskustoimintaa nykyisistä lähtökohdista.

Hätäkeskuslaitoksen tulee oman toimintansa tehokkuuden varmistamiseksi seurata operatiivisen toimintansa tilannetta, mukaan lukien viranomaisille annettavat tukipalvelut. Tehtävänseurannasta vastaava virkamies on

tehtävässä mukana alusta aina siihen saakka, kunnes tehtävä on tehty ja hälytetty yksikkö on jälleen käytettävissä. Hätäkeskuslaitoksen toiminta edellyttääkin riittävän tilannekuvan ylläpitämistä etenkin laajoissa hätätilanteissa taikka päällekkäisilmoituksia synnyttävissä onnettomuuksissa.

Lakisääteisen tehtävänsä tehokkaan hoitamisen mahdollistamiseksi päivystystehtävää hoitavalla henkilöstöllä on tarpeen olla oikeus sellaisen hätäkeskustoiminnan tilannetietoisuuden seuraamiseen, joka voi vaikuttaa hätäkeskuspalveluihin, niin kauan kuin tehtävä on kesken. Lain 12 §:ään tulisikin lisätä päivystyshenkilöstön tehtäväksi hätäkeskuspalvelujen tilannekuvan ylläpitäminen. Perusteluihin tulisi lisätä, että hätäkeskuspalvelujen tilannekuvan ylläpitäminen saattaa edellyttää yksittäisten tehtävätietojen tai henkilötietojen käsittelyä myös Hätäkeskuslaitoksessa.

Hätäkeskuslaitoksen lakisääteisen tehtävien hoitaminen eli hätäkeskuspalvelujen tuottaminen ja niihin liittyvien kiireellisten tukipalvelujen ja muiden tukipalvelujen tuottaminen, hätäkeskustietojärjestelmän ylläpitäminen ja kehittäminen sekä hätäkeskuspalveluihin liittyvien tehtävien ja toimintatapojen kehittäminen, kouluttaminen ja valvonta edellyttävät laajoja tiedonsaantioikeuksia hätäkeskustoiminnasta. Viraston tehtävät liittyvät kaikkiin hätäkeskustoiminnan toimialoihin, joten tehtävät edellyttävät laajaa tiedonsaantioikeutta kaikilta toimialoilta niin Hätäkeskuslaitoksen operatiivisessa toiminnassa kuin sen kehittämisessäkin. Tämä oikeus tietojen saantiin tulisi olla riippumaton rekisterinpitäjien harkinnasta. Siten luonnoksen 21 §:n 2 momenttia tulisi tältä osin tarkentaa.

Lakiluonnos edellyttää erilaisia muutoksia toimintatapoihin erityisesti asiantuntijatyössä. Luonnoksessa ei oteta selkeästi kantaa siihen, tuleeko hätäkeskustoiminnan kehittämiseen, hätäkeskustietojärjestelmän sisällölliseen kehittämiseen, työharjoitteluun, laadunvalvontaan ja havainnointeihin sekä erilaiseen viranomaisyhteistyöhön liittyvät tietopyynnöt tehdä tapauskohtaisesti. Nämä tehtävät ovat sellaisia, että tarvittavien tietojen saantiin tulisi olla oikeus ilman erillisiä tietopyyntöjä tai vähintään niin, että tietopyyntöjä näitä tarkoituksia varten ei tarvitse tehdä aina tapauskohtaisesti. Tässä suhteessa lakiluonnoksen 20 §, 21 § ja 23 §:iä tulisi tarkentaa.

Luonnoksessa konsulipalvelulakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että nykyisen ulkoministeriön ja Hätäkeskuslaitoksen välisen sopimuksen sisältö kirjataan lakiin. Käytännössä voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa ulkomailla olevat suomalaiset tarvitsevat laajamittaisesti apua heitä kohdanneessa kriisitilanteessa. Hätäkeskuslaitoksessa on tähän tarvittava tekniikka, jotta virasto voi tarvittaessa tukea ulkoasiainhallintoa kriisitilanteen hoidossa. Konsulipalvelulaissa tulisikin mahdollistaa Hätäkeskuslaitokselle avustavien tehtävien hoito ulkoministeriön antamien ohjeiden mukaisesti.

Tiedonhallinnan näkökulma

Luonnoksessa tuodaan esiin tarve tarkentaa henkilötietojen käsittelyä aiheeseen liittyvien säädösmuutosten johdosta. Esityksellä yhdenmukaistetaan hätäkeskustoiminnasta annettu laki vastaamaan tietosuojaa koskevaa lainsäädäntöä ja tiedonhallintalakia sekä poistetaan päällekkäistä tai ristiriitaista sääntelyä.

Luonnoksessa lain rakennetta on muutettu siten, että tietosuojaan liittyvä henkilötietojen käsittely hätäkeskustoiminnassa on sidottu tosiasiallisiin henkilötietojen käsittelytarkoituksiin eikä enää tietojärjestelmään. Kyseinen lainsäädäntötapa on nykyisin yleinen.

Esityksen mukaan hätäkeskustietojärjestelmän rekisterinpitäjiä olisi 47. Esityksen perusteluosion mukaan pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilötietojen rekisterinpitäjät tulevat omilla toimialoillaan toimimaan yhteisrekisterinpitäjinä. Hätäkeskustietojärjestelmällä tulisi siten olemaan paitsi useita rekisterinpitäjiä myös useita yhteisrekisterinpitäjiä.

Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä rekisterinpitäjän ohjeistusvelvollisuus käsittelijälle perustuu tietosuojasetukseen. Luonnoksen 14 §:n 2 momentissa tai sen perusteluosiossa ei ole viitattu henkilötietojen käsittelyn ohjeistamiseen. Rekisterinpitäjien tulee antaa henkilötietojen käsittelyn ohjeistusta paitsi hätäkeskuspäivystäjille koskien tehtävien käsittelyä, mutta myös muille Hätäkeskuslaitoksen tietojen käsittelijöille. Kyseisten käsittelyohjeistusten tulee olla valtakunnallisesti yhtenäisiä, jotta toiminta käytännössä onnistuu. Lakiluonnoksessa tulisi esittää mekanismi, jolla taataan eri rekisterinpitäjien yhtenäiset ohjeistukset, koska hätäkeskuslaitos toimii verkottuneesti ja minkä tahansa alueen tehtäviä voidaan hoitaa missä tahansa hätäkeskuksessa.

Aiemmassa hätäkeskustietojärjestelmässä on ollut ja ERICAssa tulee käyttöön toiminto, jolla kukin rekisterinpitäjä voi itse hakea rekisterinpitönsä kuuluvat tiedot järjestelmästä. Tällä teknologian käyttöönotolla vähennetään tietojen käsittelyn työvaiheita ja henkilöresurssien tarvetta. Luonnoksessa esitettävät ratkaisut rekisterinpitöön liittyvästä tiedonhausta tulisivatkin perustaa tähän tekniseen ratkaisuun. Moniviranomaistehtävissä Hätäkeskuslaitokselle ei tietojen käsittelijänä tulisi olla ratkaisuvallaa siitä, kuka on tiedon rekisterinpitäjä vaan tämä olisi rekisterinpitäjien ohjeistettava.

Luonnoksessa toimialoille annettava rekisterinpitäjyys tarkoittaa tietojen käsittelystä päättämistä ja siihen liittyvän ohjeistuksen antamista. Toisiokäyttöä laajennettaisiin henkilötietoihin, muilta osin tietojen hyväksikäyttö vastaisi nykytilaa.

Tietojen toisiokäytön osalta tulee huomioida myös terveystoimen erityislainsäädäntö.

Tekninen näkökulma

Lakiluonnoksen mukaan Häätäkeskuslaitoksen tehtävänä on ylläpitää ja kehittää hätäkeskustietojärjestelmää. Luonnoksessa järjestelmän laajuutta ei ole määritelty. Tämä voi johtaa oikeudelliseen epäselvyyteen siitä, mitkä viranomaisten tehtävien hoitoon liittyvät tekniset rakenteet ovat kenenkin vastuulla.

Lakiluonnos pitää sisällään uusia toimintamuotoja, jotka vaativat nykyisen tietojärjestelmän muuttamista. Häätäkeskustoiminnan strategian mukainen hätäkeskustietojärjestelmän käyttötarkoituksen laajentaminen ja sen kustannusvaikutukset tulisi kartoittaa tarkemmin. Ehdotettu aikataulu toteutukselle eli vuoden 2024 alku onkin erittäin tiukka. Aikataulu tulisikin sitoa muutosten hyväksytyyn toteuttamiseen kuten aiemmin tehtiin ERICAn osalta.

Taloudellinen näkökulma

Hätäkeskustoiminnan strategian mukaista hätäkeskustietojärjestelmän käyttötarkoituksen laajentamisen kartoittamista ei ole tehty vielä riittävästi, joten muutoksista aiheutuvat kustannukset ovat arvioita.

Muuta

Lakia hätäkeskustoiminnasta sovelletaan laajasti eri viranomaisissa. Nyt tehty luonnos laista on sisällöltään altis varsin erilaisille tulkinnoille. Siten säädöstekstiä tulee huomattavasti tarkentaa nykyisestä.

On tärkeää, että lakitekstissä ja sen perusteluosiossa vältetään monimerkityksisiä ilmaisuja. Lakiluonnoksessa tässä ei ole kaikilta osin onnistuttu. Käsitettä 'hätäkeskustoiminta' käytetään eri sisältöisenä eri pykälien kohdalla. Tietojen luovutuksen vastaanottajaksi on merkitty rekisterinpitäjä, vaikka kyse on hätäkeskustoimintaan osallistuvasta viranomaisesta. Perusteluosiossa tietojen käyttötarkoitusta käytetään kahdella eri tavalla, jossa toisessa viitataan lakisääteiseen tehtävään ja toisessa viranomaisen omaan päätökseen. Etenkin näiden käsitteiden osalta olisi lainkäytön kannalta perusteltua selkeyttää ilmaisuja.

Hätäkeskuslaitoksen johtaja

Taito Vainio

Johtaja, hallinto-osasto

Teemu Lehti

HÄTÄKESKUSLAITOS
NÖDCENTRALSVERKET

Hallinto-osasto

Lausunto

13.5.2022

HAK-228448 5 (5)
00.02.04
HAK-2022-334

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Hätäkeskuslaitos 13.05.2022 klo 07:36. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet Hätäkeskuslaitoksen arvio lakiluonnoksen vaikutuksista Hätäkeskuslaitoksen lakisääteisten tehtävien hoitamiseen

Jakelu Sisäministeriö, kirjaamo

Tiedoksi